

¹ També en troba de *ruzio rodano* a Terol c 1415 (pp 93 i 95); però no deu tenir raó en suggerir que sigui error de còpia per *r rodado*, puix que el *ruzio roan* també figura en el *Libro de los Cavallos* alfoncís de c 1300 (ib , p 95).

Rodent, V. roda

RODER, val 'bandoler, fugitiu de la justícia, que s'ha tirat a muntanya', probablement mot supervivent des dels temps moriscos d'una forma mossàr. *rotar, equivalent de l'oc i fr *rotter* 'guetter aventurer', derivat de *rotura* oc ant. (*rote* fr. ant) 'tropa o colla d'armats rotters' que, desentent aquest del ll RÜPTA, pròpiament 'tropa indisciplinada, rompuda, anàrquica'. ¹⁵ □ 1ª doc · Escrig 1851.

No fou recollit per cap diccionari fins a mitjan segle passat «bandejat, fugitiu, vagabund» el defineix el *D'Ag*, «fugitivo, asendereado» diu el dicc d'Escrig. És una expressió del llenguatge popular, arrelada sobretot a les muntanyes, i enterament desconeguda a tot el Princ i les altres terres de la llengua. Enric Valor, c 1950, demanava que s'inclougués en el dicc *Fabra*, amb la definició 'bandoler, esp del camp'; J G. M , tot adherint-s'hi, aclaria que més que un bandit, era un 'fugitiu de la justícia, que rodava per les muntanyes', afegint hi molts detalls, amb referència a la Ribera Sud i a les muntanyes entorn del Xúquer. Un bon narrador, Pere Bonet i Alcantarilla (l'autor de *Les Alfabegueres*, membre del grup costumista de Bernat i Ferrer) ens descriví aquest tipus, segurament idealitzant-lo, en una novelleta «El Roder» publicada en el *Cuento del Dumenge* de 1909¹ Ja abans «El Roder» és el títol que prengué un efímer periòdic de sátira popular, publicat a Val en l'any 1884² D'una de les cavernes on féu troballes el fervorós i erudit patriota NPrimitiu GzSerrano, féu constar: «és fama que aquí es feren forts contra la Guàrdia Civil els *rodors* dits *Els Blaus*, i on acabaren la llur odissea» (*An Ce Cult Val* VIII, 177).

En els *Tipos y Modismes* de MGadea, en trobem notícies a cada pas: tant se val que ell no les documenti amb textos d'altres, literaris o oficials: ell ens reporta la veu popular, les històries locals, i això per al filòleg observador de la vida de la llengua, val tant com els documents almenys: ara bé ja només en el primer volum de l'obra, tinc nota de 8 passatges on parla de *rodors*

En bona part, el fet del *roder* és la història de per tot, en els paisos torbats per guerres Conta ell: «Jaume el Barbut, de Crevillent, despuix d'acabada la guerra de Successió, en defensa dels Furs valencians», es refugià a «la vida aventurera de contrabandistes y *rodors*» (p 122), conta d'«El Gatet de Otos» que «fou *roder* famós del S. XIX, després d'una mort que féu en defensa pròpia» (p. 98); que «Santa Ana, en lo port d'Albaida, era un antic convent abandonat, perquè els lladres y *rodors* no el deixaven viure» (206). A les penyaloses muntanyes entre Dénia i Parcent, prop de Benidoleig, ens conta de «La Cova dels Nou

Germans el pòble supon que era guarida de lladres, *rodors* y bandolers» (60) Explica que la dita «el foguet del lladre» es refereix a la fogaineta que es fa a l'hivern, per calfar-se un poc, sense flama ni fum, que és lo que solen fer els *rodors* y gent de mal viure en les seues coves, per evitar ser descoberts» (89)

En les meves corregudes per les muntanyes valencianes, és un terme que em sortí sovint: en tinc una dotzena de notes locals, però enlloc no ho vaig oir al Nord del Túria. En la meua peregrinació per tot el País, fins a l'èxtrem meridional, anant sempre de Nord a Sud, ho vaig oir per primera vegada a Torrent; allí la frase «això ho faria una banda de *rodors*», a Smmacàrcer, parlant-me d'un poble de la ratlla d'Aragó, em deien «són gent molt bastota, porten una barba .. com si foren *rodors*», a Albaida, em contaven que hi deixaren gran renom «Els Carnissers», «dos famosos *rodors* que corrien per ací ara fa uns cent anys»; cap a Alcúdia de Crespins, era *El Garrico*, cèlebre malfactor rural, a Pedreguer, *El Randero* «era un *roder* molt maleï(t), que anava, *retaco* al coll, .. »; i acostant-nos ja a l'èxtrem Sud, encara a Alfàs em signaren una cova «on s'amagaven *rodors*» (1962-63).

Judicant per algunes de les definicions que se n'han donat, sembla que donen per sobreentès que és un derivat del verb *rodar* Però ens en hem de desenganyar. De *rodar* només s'hauria pogut formar *rodador*: com de *robar* es forma *robador*, de *saltejar* *saltejador*, de *ballar* *ballador*, de *cantar* *cantador*, o si es vol *cantor* etc ; no s'ha pas dit mai *rober, ni *salteger, ni *baller, ni *canter per a un que robi, saltegi, balli o canti. *Roder*, segons les regles formatives de la nostra llengua, només podria ser derivat del substantiu *roda*, però aquest no fa al cas. *Burler* és derivat de *burla*, no pas de *burlar*; *parlar* no és 'parlador, el qui enraona' sinó 'el qui parlosteja', derivat de *parla* 'parleria' i no pas de *parlar*. Però és clar que *roder* no podria ser un derivat del substantiu *roda*, amb el qual no hi ha nexa semàntic.

En canvi, *roder* s'assembla perfectament a un mot romànic de venerable antiguitat: el fr. *routier*, que els lèxics defineixen «soldat faisant partie de bandes indisciplinées», i aquestes bandes es deien *rotés* (més tard escrit *routes*)

Els seguidors de les *routes* eren els *routers*; p. ex. els historiadors francesos de les guerres d'Itàlia anomenen *routers* els sequaços dels condottieri (Coleone etc.) És un mot documentat en francès des dels anys 1240, i encara reprès per grans clàssics francesos, com en el gran sonet de José Mª de Heredia; recordem: «Comme un vol de gerfaus hors du charnier natal, / fatigués de porter leurs misères hautaines, / de Palos de Moguer *routers* et capitaines / partaient, ivres d'un rêve héroïque et brutal / --». No menys en l'occità medieval: un noble tolosà, després de la Guerra religiosa de 1212, és acusat de «mantener los *roters* que l paÿs van raubant»; i dels albigeos que no se sotmeten a la pseudo-Croada francesa ens conten «l'endamá li *roter* se són acaminat / a la Montanha Nera, can tot agron rauba» (cf. Rayn. v, 116a).